

УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИХ ОСНОВ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ПОГЛИБЛЕННЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS IMPROVEMENT OF THE ENTERPRISE EXPORT POTENTIAL IN THE CONTEXT OF DEEPENING OF THE EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES

УДК 339.664

Нікітіна А.В.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку,
оподаткування та міжнародних
економічних відносин
Харківський національний
автомобільно-дорожній університет

Юдіна І.В.

студент
Харківський національний
автомобільно-дорожній університет

У статті з'ясовано сутність основних сучасних підходів до експортного потенціалу підприємства, визначено головні ознаки та ідентифікуючі характеристики. Наведено результати аналізу теоретичних підходів до виокремлення чинників впливу на експортний потенціал підприємства. Обґрунтовано актуальність та необхідність подальшого розвитку теоретичних аспектів експортного потенціалу підприємства, запропоновано вдосконалення теоретико-методичних основ експортного потенціалу підприємства в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів.

Ключові слова: ідентифікація, модель, рівень, чинники, експортний потенціал підприємства.

В статье выяснена сущность основных современных подходов к экспортному потенциалу предприятия, определены основные признаки и идентифицирующие характеристики. Приведены результаты анализа теоретических подходов к выделению факторов влияния на экспортный потенциал предприятия. Обоснованы

актуальность и необходимость дальнейшего развития теоретических аспектов экспортного потенциала предприятия, предложено усовершенствование теоретико-методических основ экспортного потенциала предприятия в условиях углубления интеграционных процессов.

Ключевые слова: идентификация, модель, уровень, факторы, экспортный потенциал предприятия.

The article clarifies the essence of the main modern approaches to the enterprise export potential and identifies the main features and identifying characteristics. The results of the analysis of theoretical approaches to the selection of influence factors of the enterprise export potential are presented. The urgency and necessity of further development of theoretical aspects of the enterprise export potential are substantiated, improvement of theoretical and methodical bases of the enterprise export potential is proposed in the conditions of deepening of European integration processes.

Key words: identification, model, level, factors, export potential of the enterprise.

Постановка проблеми. Сьогодні експортний потенціал підприємства (ЕПП) є однією з найважливіших характеристик економічної потужності суб'єкта підприємницької діяльності будь-якої кра-

їни, у тому числі й України. Підтвердженням цієї тези є те, що функціональна роль експортного потенціалу полягає у реалізації цільових настанов зовнішньоекономічної діяльності організації, які

формується за принципом забезпечення порівняльних переваг продуктів і послуг для потреб зовнішніх ринків. Причому за допомогою різноманітних показників, таких як обсяг експорту, якість експортованої продукції, собівартість виробництва і реалізації експортної продукції, рівень диверсифікації експорту тощо, стає можливим визначення рівня задоволення цих потреб окремим підприємством, а отже, й рівня експортного потенціалу суб'єкта підприємницької діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Науковий внесок у дослідження поняття «експортний потенціал підприємства» є суттєвим та багатограним, хоча й потребує досить критичного аналізу. Так, в Економічній енциклопедії наводиться дефініція експортного потенціалу: це здатність єдиного народногосподарського комплексу країни виготовляти максимальну кількість конкурентоспроможних товарів на світовий ринок, надавати якнайбільше якісних послуг і виконувати необхідну кількість робіт на замовлення іноземних країн та компаній [1, с. 13].

Сутнісним стрижнем, який постає у центрі досліджень науковців [2; 3] під час ідентифікації експортного потенціалу підприємства, є ресурсний аспект. За таким однойменним (ресурсним) підходом визначення й оцінювання рівня ЕПП базується на аналізі обсягу і структури його ресурсів, підґрунтям якого постає виділення переваг продуктивності використання ресурсів суб'єкта господарювання для визначення рівня ефективності виробництва, раціональності взаємодії з партнерами, на повноті використання патентів, розвитку реклами і менеджменту, зв'язках зі споживачами [4].

Вельми цікавий підхід пропонує М. Дудченко, який визначає експортний потенціал як реальну систему внутрішніх економічних відносин і зовнішніх зв'язків, у котрій об'єднані ресурсні, економічні, технологічні та інші порівняльні переваги країни [3, с. 143]. Крім того, у реалізації цільових настанов зовнішньоекономічної діяльності підприємства й полягає функціональна роль експортного потенціалу.

Досить цікавий та ґрунтовний підхід запропоновано Л. Піддубною, яка під час розроблення теоретичної моделі експортного потенціалу підприємства застосувала функціонально-структурний підхід та розглядає передостанній як структурний елемент економічного потенціалу суб'єкта господарювання, що забезпечує його взаємодію з експортними ринками на засадах взаємного задоволення економічних та інших інтересів експортерів та імпортерів [13]. Запропонована модель експортного потенціалу підприємства дає змогу трактувати останній як складне системне поєднання комплексу взаємозв'язаних і взаємодіючих елементів внутрішньої і зовнішньої дії економічного і соціально-культурного походження.

Ґрунтовною вважаємо концепцію експортного потенціалу країни, яку запропонувала Т. Мельник [5], що передбачає поділ визначеної економічної категорії на окремі експортні потенціали окремих галузей, передусім промисловості як найважливішого продуцента готової продукції. Своєю чергою, експортний потенціал галузі – з експортних потенціалів окремих підприємств.

Актуальним та необхідним кроком є подальший розвиток теоретичних засад щодо підвищення ефективності експортного потенціалу підприємства, зокрема вдосконалення теоретико-методичних основ експортного потенціалу підприємства в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів.

Постановка завдання. Метою статті є розвиток теоретичних основ експортного потенціалу підприємства, а саме вдосконалення теоретико-методичних основ експортного потенціалу підприємства в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів.

Реалізація поставленої мети зумовила вирішення таких завдань:

- дослідження й узагальнення теоретичних засад експортного потенціалу підприємства;
- удосконалення теоретико-методичних основ експортного потенціалу підприємства в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів.

Теоретико-методичні засади цього дослідження охоплюють такі загальнонаукові підходи, як комплексний аналіз та синтез, логічні прийоми.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проведений аналіз теоретико-методичного базису експортного потенціалу підприємства дав змогу виокремити основні сутнісні ознаки останнього, які наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Сутнісні ознаки поняття «експортний потенціал підприємства»

Види ознак	Номинальна	Можливість	Перелік ідентифікованих ознак
	Структурна	Складник економічного потенціалу підприємства	
	Ресурсна	Сукупність ресурсів	
	Компаративна	Забезпечення інноваційності продукції, що експортується, або її порівняльних переваг	
	Функціональна	Функція задоволення потреб споживачів на іноземних ринках	

На основі критичного аналізу наукової літератури [1–8] було виділено дефініцію експортного потенціалу підприємства з позиції альтернативних науково-методичних підходів (рис. 1).

Для всебічного розкриття сутності експортного потенціалу підприємства було проведено дослідження чинників, які істотно впливають на останній (рис. 2). Ідентифікація таких чинників у широкому

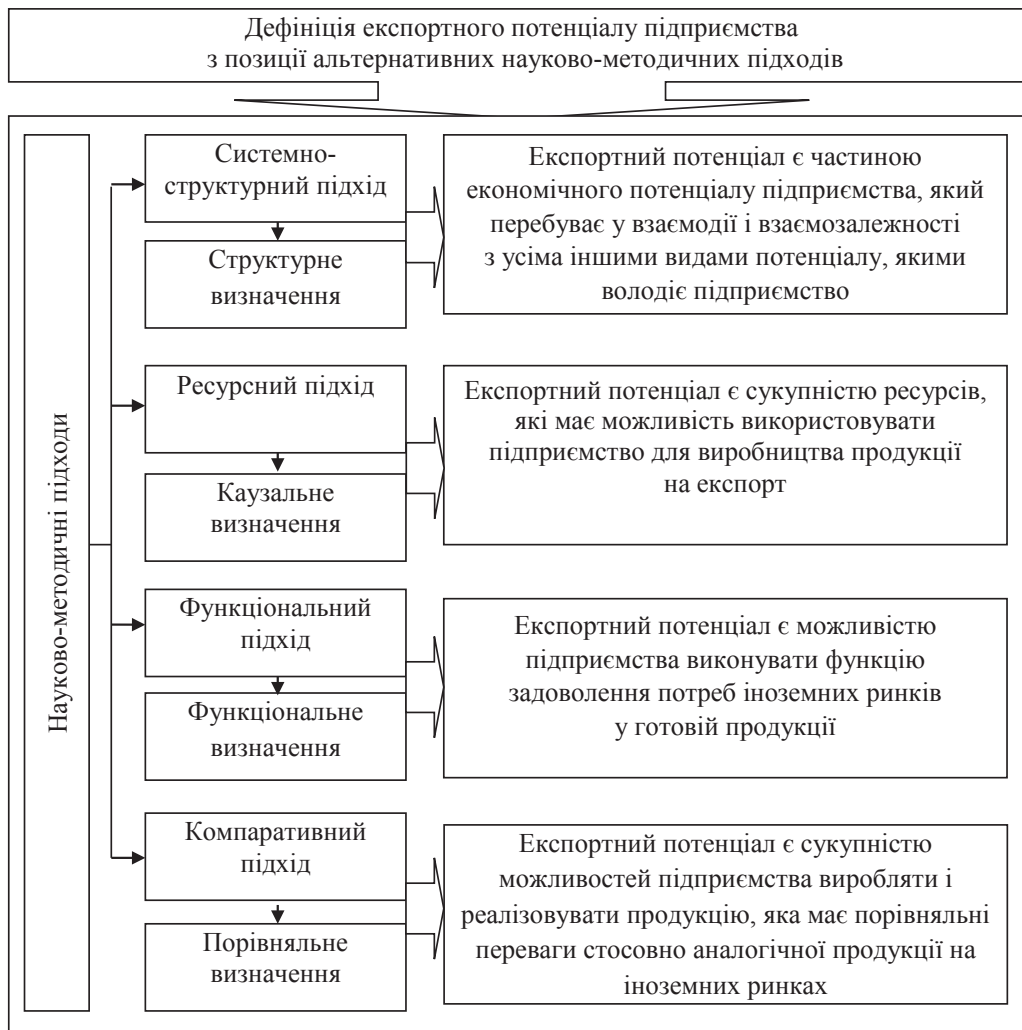

Рис. 1. Удосконалення теоретико-методичних основ експортного потенціалу підприємства в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів

розумінні надає можливість класифікувати умови створення середовища формування та реалізації експортного потенціалу підприємства: економічні, політико-правові, соціокультурні, технічні, природно-кліматичні. Крім того, варто наголосити, що у [6, с. 31] наведено поділ чинників залежно від ступеня контролю над ними на дві групи: ендогенні – пов’язані з діяльністю підприємства, його зовнішньоекономічною маркетинговою стратегією, характеристиками менеджменту; екзогенні – включають характеристики політичного, географічного, природно-кліматичного середовища внутрішнього та експортного ринку.

До найбільш значущих системоутворюючих чинників розвитку експортного потенціалу А.Р. Дунська [7] відносить такі, як: організація управління підприємством; інформаційне забезпечення зовнішньоекономічної діяльності; планування експортного виробництва; облік та аналіз експортних поставок; кадровий менеджмент. Зазначимо, що ці чинники також є взаємозалежними, тобто вони об’єднані єдиною метою – забезпечити розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Для забезпечення довгострокової конкурентоспроможності підприємства важливими є розроблення й імплементація заходів за кожним чинником розвитку експортного потенціалу суб’єкту господарювання.

Маючи на меті розроблення високоефективної моделі експортного потенціалу підприємства, пропонуємо такий системний комплекс заходів, який спрямований на підвищення конкурентоспроможності суб’єкта господарювання у цілому:

- реалізація програми технічного переозброєння підприємства за рахунок технічних і технологічних, реконструктивно-капітальних заходів;
- зміна структури товарної продукції для збільшення питомої ваги випуску рентабельної продукції;
- зниження питомої ваги бартерних операцій і взаємозаліків;
- формування надійних схем забезпечення підприємства сировиною;
- розроблення заходів мінімізації негативного впливу зміни цін на внутрішньому та зовнішньому ринках;

– оновлення стану обслуговуючих та ремонтних служб відповідно до виробництва та реалізації експортної продукції.

Висновки з проведеного дослідження. Підводячи підсумок, наголошено, що проведені дослідження дали змогу виокремити сутнісні ознаки поняття «експортний потенціал підприємства» на засадах аналізу структурного, каузального, функціонального і порівняльного означень у межах компаративного, ресурсного, системно-структурного і функціонального підходів та запропонувати вдосконалення теоретико-методичних основ експортного потенціалу підприємства в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів. Подальшим етапом досліджень має стати розвиток теоретико-методичних засад реалізації ЕПП, зокрема розроблення методичного інструментарію оцінювання рівня експортного потенціалу підприємства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія. К.: Академія, 2002. Т. 3. 952 с.
2. Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку: монографія: у 2-х т. / Д.Г. Лук'яненко, А.М. Поручник, Л.Л. Антонюк та ін. К.: КНЕУ, 2006. Т. II. 592 с.
3. Піддубна Л.І., Шестакова О.А. Експортний потенціал підприємства: сутність і системні імперативи формування і розвитку. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2012. № 37. С. 223–229.
4. Портер М. Конкурентное преимущество: Как достичь высокого результата и обеспечить его устойчивость; пер. с англ. М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. 715 с.
5. Мельник Т. Експортний потенціал України: методологія оцінки та аналіз. URL: http://www.nbv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Mep/2009_8_9/.../10_Melnuk1.pdf.

Рис. 2. Чинники впливу на експортний потенціал підприємства

6. Формирование и оценка экспортного потенциала промышленных предприятий / Д. Фоменок, С. Дубков, С. Дадалко. Банковский вестник. 2011. № 10. С. 29–35.
7. Дунська А.Р. Фактори розвитку експортного потенціалу промислового підприємства. Ефективна економіка. 2013. № 3. С. 29–37.